

YAŞLILIK AYLIĞINA HAK KAZANMA KOŞULLARI

Av.Çiğdem YORULMAZ^(*)

GİRİŞ

Sosyal Güvenlik sistemimizdeki değişiklikler ve değişiklikler neticesinde ortaya çıkan geçiş hükümleri yaşlılık aylığına hak kazanma bakımından oldukça karmaşık düzenlemelere neden olmuştur. İlk kez sigortalı olunan dönem dikkate alınarak yaşlılık aylığına hak kazanma koşullarını 3 dönem halinde incelemek gerekmektedir. Sigortalıların işine ve sağlık durumuna göre yaş ve prim ödemeye ilişkin bazı özel koşulların yerine getirilmesi durumunda yaşlılık aylığına hak kazanmak mümkün olabilecektir.

1. YAŞLILIK SİGORTASININ AMACI VE SAĞLANAN YARDIMLAR

Yaşlılık sigortası, diğer uzun vadeli sigorta kolları gibi bir sosyal sigorta türüdür. Yaşlılık sigortası, belli bir yaşa gelmiş olan sigortalının çalışma gücünün azalması nedeniyle çalışmadan yaşamını sürdürme amacı ile düzenlenmiş uzun vadeli sigortalardan biridir¹. Çalışma hayatını bırakan sigortalı, yaşlılık sigortası için gerekli olan koşulları yerine getirmesi halinde çalışmadan alacağı yaşlılık aylığı ile hayatını devam ettirme olağanı sağlayacaktır. Bu anlamda yaşlılık sigortasında yapılacak temel yardım, yaşlılık aylığı olup yaşlılık aylığı almak için gerekli koşulların sağlanmaması durumunda sigortalıya dilerse sigortalının ödemiş olduğu primler toptan ödeme olarak geri verilebilecektir².

2. YAŞLILIK AYLIĞINA HAK KAZANMA KOŞULLARI

Yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için sigortalının bir takım şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Yaşlılık aylığının bağlanabilmesi için gerekli olan temel iki

^(*) Ankara Barosu Avukatı (Selçuk Üniversitesi Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi)

¹ GÜZEL, Ali; OKUR, Ali Rıza, CANIKLIOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, Ocak 2008, s.429.

² ÖZDEMİR, Cumhur Sinan, Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Sosyal Güvenlik Kurumu

Kanunu Getirdiği Yenilikler, Ankara 2006, s. 200.

şart, işten ayrılma ve Kuruma yazılı talepte bulunmak olup geri kalan şartlar zaman içinde ortaya çıkan yasal düzenlemeler karşısında değişmiştir. Şöyle ki; 5510 sayılı SSGSSK'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte belirli bir süre sigortalı olma şartı ortadan kaldırılmış ve temel iki şarta ek olarak belirli bir yaşa ulaşma ve belirli bir süre prim ödeme koşulu yeterli görülmüştür³.

Yaşlılık aylığına hak kazanma koşullarını yapılan yasal düzenlemelerin ortaya çıkış anına göre ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Zira, sigortalı, ilk kez sigortalı oldukları tarih itibarıyla hangi yasal düzenlemeye tabi ise; o yasal düzenlemedeki hak kazanma koşulları dikkate alınmalı ve şartları taşımaları halinde yaşlılık aylığı bağlanmalıdır.

Şu halde yaşlılık aylığına hak kazanmak için gerekli olan koşulları üç grup halinde inceleme gerekirse birinci grup 08.09.1999'a kadar olan, ikinci grup 08.09.1999- 30.04.2008 arası ve üçüncü grup 30.04.2008 sonrası dönemdir.

I. 08.09.1999'a Kadar Olan Dönemde Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları

Yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları, 08.09.1999 tarihinden önce 5 farklı Kanun düzenlemesiyle değiştirilmiştir.

01.04.1950 Tarih, 5417 Sayılı Kanun

Yapılan düzenlemeyle yaş koşulu kadın ve erkek için ortak belirlenmiş olup hem kadın hem de erkek için 60 yaşını doldurmak kaydıyla başka hiçbir koşula gerek olmaksızın yaşlılık aylığı bağlanabilecektir⁴.

17.07.1964 Tarih, 506 Sayılı Kanun

Kadın ve erkek için belirlenen 60 yaşını doldurma koşulu, 506 Sayılı Kanun değişikliği ile kaldırılarak kadın için 5 yaş düşürülmüş ve kadın için 55, erkek için 60 olarak belirlenmiştir.

³ TUNCAY, Can; EKMEKÇİ, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku'nun Esasları, İstanbul 2009, s. 325.

⁴ GÜZEL, Ali; OKUR, Ali Rıza, CANIKLİOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, Nisan 2009, s.451.

23.10.1969 Tarih, 1186 Sayılı Kanun⁵

1186 Sayılı Kanun ile yaş koşulu, kadınlar için 50 ve erkekler için 55 olarak düzenlenmiş olup yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için yaş koşulu dışında 5000 gün prim ödeme koşulu da getirilmiştir. Prim koşulunu yerine getirmiş olmakla birlikte yaş koşulu yerine getiremeyen sigortalıya alternatif bir düzenleme daha yapılmıştır. Yapılan düzenlemeye göre; yaş koşulu aranmaksızın en az 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve bu süre zarfından en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

Yaş koşulu taşıyarak birlikte 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi yatırmamış olan sigortalının en az 15 yıl sigortalılık süresi mevcutsa ve her yıl en az ortalama 120 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi yatırmışsa sigortalı yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

08.03.1981 Tarih, 2422 Sayılı Kanun⁶

2422 sayılı Kanun'a göre kadın 50, erkek 55 yaşını doldurmuş olup 5000 gün prim yatırmak koşuluyla yaşlılık aylığına hak kazanılabilecektir⁷. 1186 sayılı Kanundaki yaş koşulu ve prim ödeme gün sayısı 2422 sayılı Kanun ile korunmuştur. Ancak yaş koşulu taşıyarak birlikte gerekli olan prim ödeme gün sayısını taşımayan ve en az 15 yıl sigortalılık süresi mevcut olan sigortalı için her yıl en az ortalama 120 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi yatırılmasına ilişkin düzenleme kaldırılmış ve yerine 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi yatırılması koşulu getirilmiştir.

24.12.1985 Tarih, 3246 Sayılı Kanun⁸

01.01.1990 tarihinden önce sigortalı olanlar için bir değişiklik yapılmamış olup bu tarihten sonra sigortalı olanlar için 3246 Sayılı Kanun ile 2422 sayılı Kanundaki yaş koşulu artırılarak kadınlar için 55, erkekler için ise 60 yaş olarak düzenlenmiştir. Prim ödeme gün sayısında ise bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak 2422 sayılı Kanunda yer alan sigortalılık süresi alternatif bir koşul olarak düzenlenmiş olup 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi yatırmadığı halde yaş koşulu taşıyan sigortalının 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi yatırmaması ve en az 15 yıl sigortalılık süresinin bulunması durumunda sigortalı yine yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

⁵ 03.11.1969 T, 13341 nolu RG'de yayımlanmıştır.

⁶ 08.03.1981 T, 17273 nolu RG'de yayımlanmıştır.

⁷ ÇENBERCİ, Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1985, s. 377.

⁸ 10.01.1986 T, 18984 nolu RG'de yayımlanmıştır.

10.02.1992 Tarih, 3774 Sayılı Kanun⁹

3774 sayılı Kanun, sigortacılık ilkeleri ile bağdaşmayacak ve aktüeryal dengeyi bozacak şekilde köklü değişiklikler yaparak yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için gerekli olan yaş koşulu ve prim gün sayısını tümüyle kaldırmıştır. Yalnızca belirli bir süre sigortalı olunması ve prim ödenmesi yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için yeterli görülmüştür¹⁰. Şu halde sigortalı kadınlar için 20, erkekler için 25 yıl sigortalılık süresinin bulunması ve 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi yatırılmış olması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanılabilecektir. 18 yaşından önceki sigortalılık süresinin yalnızca primde dikkate alınması, sigortalılık süresinde dikkate alınmaması nedeniyle kadınlar (20+18) 38, erkekler (25+18) 43 yaşında 5000 gün primi tamamlamış olmaları durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir¹¹.

II. 08.09.1999- 30.04.2008 Tarihleri Arasında Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları

4447 sayılı Kanun'da emeklilik yaşı ile ilgili önemli değişiklikler yapılmış ve yaşa bağlı olmayan yaşlılık aylığına hak kazanma olanağına son verilmiştir¹². 08.09.1999-30.04.2008 tarihleri arasında yaşlılık aylığına hak kazanma koşullarını 08.09.1999 tarihinden önce ve sonra ilk kez sigortalı olanlar bakımından ayrı ayrı incelemek gerekmektedir.

1. 08.09.1999 Tarihinden Sonra Sigortalı Olanlar

08.09.1999 tarihinden sonra sigortalı olanları iş sözleşmesine göre çalışan sigortalılar, bağımsız çalışanlar ve devlet memurları açısından ayrı ayrı ele almak gerekmektedir.

Şöyle ki; iş sözleşmesine göre çalışmaya başlayan ve ilk kez 08.09.1999 tarihinden sonra sigortalı olan kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş ve en az 7000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta primi yatırmış olması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir¹³. 08.09.1999 tarihinden önce yaşlılık aylığına hak kazanılması için gerekli olan prim ödeme gün sayısı 5000 iken prim ödeme gün sayısı yükseltilerek 7000 güne çıkarılmıştır. Sigortalının yaş koşulunu taşımakla

⁹ 27.02.1992 T, 21155 nolu RG'de yayımlanmıştır.

¹⁰ BAŞTERZİ, Fatma, Yaşlılık Sigortası, Ankara 2006, s. 118.

¹¹ GÜZEL; OKUR, CANIKLIOĞLU, (2009), s. 452; Y.10.HD. 20.04.1992 T, 1991/13725 E., 1992/4580K. ASLANKÖYLÜ, Resul, Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Ankara 2009, s.830.

¹² BAŞTERZİ, s. 119.

¹³ ERGİN, Hediye, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Geçici Hükümleri, Legal İSGHD, S.21, 2009, s.243.

birlikte 7000 gün prim ödeme gün sayısını tamamlayamaması durumunda 25 yıl sigortalılık süresinin bulunması ve 4500 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi yatırmış olması koşuluyla yine yaşlılık aylığına hak kazanması mümkün olabilecektir. Bu sigortalıların kısmi aylıktan yararlanması ise kadın için 60, erkek için 62 yaşını doldurmasına ve en az 15 yıl prim ödemiş olmasına bağlıdır¹⁴.

08.09.1999 tarihinden sonra bağımsız çalışanların ilk kez sigortalı olan kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş ve en az 15 tam yıl prim ödemiş olması halinde yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir. Bağımsız çalışan sigortalının da kısmi aylığa hak kazanabilmesi için kadın sigortalının 60, erkek sigortalının 62 yaşını doldurması ve en az 15 tam yıl prim ödemesine bağlanmıştır.

Devlet memuru olan sigortalıların 08.09.1999 tarihinden sonra sigortalı olması durumunda kadın sigortalının 58, erkek sigortalının 60 yaşını doldurması ve en az 25 tam yıl prim ödemesi gerekmekte olup kısmi aylıktan faydalanabilmeleri için ise 61 yaşını doldurmaları ve 15 tam yıl prim ödemeleri gerekmektedir¹⁵.

2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olan kadınlar 58, erkekler 60 yaşını doldurmak ve 15 yıldan beri sigortalı olup 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi yatırmış olmak kaydıyla yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

2. 08.09.1999 Tarihinden Önce Sigortalı Olanlar

08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olup da Kanunun yürürlük tarihinden sonra yaşlılık aylığı talebinde bulunulmuşsa 506 sayılı Kanun geç.m.81 hükümlerine tabi olunacaktır¹⁶. 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanlar açısından yasal düzenleme kademeli geçiş hükümlerini içermektedir. Düzenlemenin amacı, zaman için yaşlılık aylığına hak kazanmak için gerekli olan yaş sınırını yükseltmektir. Bu amaç çerçevesinde 4447 sayılı Kanun m. 17 ve 506 sayılı Kanun geç. m.81, yaşlılık aylığına hak kazanma bakımından geçiş hükümlerini düzenlemiştir¹⁷. 506 Sayılı Kanun geç. m.81/A'ya göre 4447 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 08.09.1999 tarihinden önce yaşlılık aylığı almaya hak kazananlar ile sigortalılık süresi 18 yıl ve daha fazla olan kadınlar ve 23 yıl ve daha fazla olan erkekler hakkında 08.09.1999 tarihli 4447 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yürürlükte olan 10.02.1992 T, 3774 Sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla yaşlılık aylığına hak kazanmış olanlar ile yaş haddini doldurmasına 2 yıl kalan sigortalılar 5000 gün prim

¹⁴ TUNCAY; EKMEKÇİ, (2009), s. 332.

¹⁵ TUNCAY; EKMEKÇİ, (2009), s. 332.

¹⁶ ASLANKÖYLÜ, s.845.

¹⁷ ERGİN, s.242.

ödememiş olması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir. Yaş haddini doldurmasına 2 yıldan fazla kalan sigortalılar ise geçiş hükümlerine göre 506 Sayılı Kanun geç.m.81/ B- C bentlerine göre yine yaşlılık aylığına hak kazanabilecekti.

506 sayılı Kanun geç.m.81'in yürürlüğünden sonra Anayasa Mahkemesi 506 sayılı Kanun geç.m.81/ B ve C bentlerini iptal etmiş¹⁸, ancak maddenin A bendindeki hükmü aynen korumuştur¹⁹. Anayasa mahkemesi iptal kararının²⁰ yürürlüğünü 6 ay sonraya 23.05.2002 tarihine bırakmış²¹ ve yasal düzenleme yapılması için yasama

¹⁸Anayasa Mahkemesi 23.02.2001 T, 1999/41 E, 2001/42 K sayılı kararı ile B bendini iptal etmiştir. Gerekçede; "önceki sistemde kadınlar 38, erkekler ise 43 yaşında emekli olabilme olanağına sahipken, yeni düzenleme ile getirilen kademelendirme sonucu kadınlara 52, erkekler ise 56 yaşına kadar oldukça geniş bir aralık içinde emekli olabilme olanağı getirilmiştir. Bente yapılan kademelendirmede, sigortalılık süresinin esas alınması sonucunda, süreleri aynı, diğer koşulları değişik olan kişiler aynı yaş haddine tabi olmakta, ya da tüm koşulları aynı, sadece sigortalılık süresi farklı olan kişiler farklı yaş haddine bağlı tutulmaktadır. Aynı işyerinde aynı tarihte işe başlayan ve 14 yıl birlikte çalışan iki erkek sigortalıdan birisinin 18 yıl öncesine ait bir günlük sigortalılığı olması durumunda 43 yaşında, diğeri ise ancak 56 yaşında emekli olabilecektir. Ya da 20 yıl sürekli çalışmış 7200 gün prim ödemiş bir sigortalı 50 yaşında emekli olabilecek iken, 23 yıl sigortalılık süresi olan ancak 14 yıl çalışmış bir sigortalı 43 yaşında emekli olabilecektir. Sigortalılık süresi yönünden yapılan kademelendirmeler arasında adil olmayan geçişler yapılmıştır. Sigortalılık süresi bir günlük farkla alt kademeye indirildiğinde yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için 2 yıl daha bekleme zorunluluğu doğmaktadır. Sigortalılık süresi 10 yıldan az olan kadın ile sigortalılık süresi 15 yıldan az olan erkek sigortalılar, kendi aralarında kademelendirme yapılmayarak, bir günlük sigortalılık süresi olan kişiyle aynı yaş grubuna bağlı tutulmuşlardır. Sigortalılık süresi kademelendirilirken kişiler yıllık dilimlere öngörülmesi olmasına karşın, asgari emeklilik yaşı kademelerinde dilimler bazen 2 yıl, bazen de 1 yıl farklılık göstermektedir. Hukukun üstünlüğünün egemen olduğu bir devlette hukuk güvenliğinin sağlanması hukuk devleti ilkesinin olmazsa olmaz koşuludur. Anayasa'nın 5. maddesinde ise kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde sınırlandıran siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu öngören Anayasa'nın 60. maddesinin gerekçesinde, sosyal güvenlik hakkının, çalışanların yarını ve güvencesi olduğu belirtilmiştir. Yaşlılık, gerçekleşmesi yönünden diğer sosyal risklerden ayrı özelliğe sahiptir. Yasalarda emeklilik yaşının kesin olması nedeniyle, sigortalı yarınını bu güvenlik içinde planlamaktadır. Sosyal devlet, sosyal adaletin, refahın ve güvenliğin gerçekleşmesini sağlayan devlettir. Sosyal güvenlik kuruluşları, çalışanların geleceğine ilişkin güvenini sağlamak durumundadır. Bu sağlanmadığı takdirde sosyal güvenlik kavramından da bahsedilemez. Bu nedenle, sosyal güvenlik sisteminde yapılan değişikliklerin hukuk devletinde olması gereken hukuk güvenliğini zedelemeyecek biçimde adil, makul ve ölçülü olması zorunludur. Sigortalı olarak çalışanların yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için, sigortalılık süresi, yaş ve ödenmesi gereken prim konusunda (B) bendinde yapılan kademeli geçişe ilişkin düzenleme, makul, adil ve ölçülü olmadığından Anayasa'nın 2., 5. ve 60. maddelerine aykırı" olduğu belirtilerek iptal edilmiştir.

¹⁹ Anayasa Mahkemesi, "Yasa koyucunun, emekliliklerine iki yıldan az süresi kalan kadın ve erkek sigortalının hak kaybına uğramalarını önlemek için iptali istenilen (A) bendiyle, yürürlük tarihinden önce ve sonra olmak üzere iki ayrı tarihe göre sigortalılık ve prim ödeme süresi belirleyerek adaletli bir toplum ve hukuk düzeni kurmayı amaçladığında kuşku bulunmamaktadır" gerekçesiyle A bendine yönelik iptal istemini reddetmiştir.

²⁰ 23.02.2001 Tarih, 42 E, 41 K sayılı kararı, K.A.

²¹ 23.11.2001 Tarih, 24592 nolu RG de yayımlanmıştır.

organına zaman vermiştir. TBMM, yeni düzenlemeyi 6 aylık sürenin dolduğu 23.05.2002 tarihinde yapmış ve 4759 sayılı Kanun²² yürürlüğe girmiştir.

Önceki düzenlemede geçiş döneminin başlangıcı, 08.09.1999 olup 4759 sayılı Kanun değişikliği ile yürürlük tarihi 23.05.2002 olarak belirlendiğinden sigortalılara 2 yıl 8 ay, 15 günlük bir avantaj sağlanmış durumdadır²³. Sigortalılık süresinin tespitinde 23.05.2002 tarihi esas alınacak olup geçiş sürecinin başlangıcının 2 yıl 8 ay, 15 gün ileriye çekilmiş olması nedeniyle sigortalıların sigortalılık süreleri artarak yaş sınırı 1 yıl azalmış olacaktır²⁴. Geçiş hükümlerine göre; örneğin 23.05.2002 tarihi itibarıyla kadın 18, erkek 23 yıldan fazla sigortalılık süresine sahip ise kadın 40, erkek 44 yaşında 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemişse yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

III. 30.04.2008 Tarihi Sonrası Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları

Yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları, 5510 Sayılı Kanun ile tekrar değişikliğe uğramıştır. 5510 sayılı Kanunda düzenlenen yaş ve prim ödeme koşulları, yine aynı Kanunun 108. Maddesine göre 30.04.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁵. Yapılan değişikliklerle sosyal güvenlik sisteminde ilk defa uzun bir dönem için geçiş süresi öngörülmüştür²⁶. Yapılan düzenlemeler yalnızca 30.04.2008 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olanlara uygulanacaktır. Dolayısıyla 5510 sayılı SSGSSK'nun yürürlüğe girmesinden önce sigortalı olanlar yasal düzenlemeden etkilenmeyecektir²⁷. Şöyle ki; 5510 sayılı yasanın yürürlük tarihi olan 30.04.2008 tarihinden önce sigortalı olanlar hangi sosyal güvenlik kurumuna bağlı çalışıyorlarsa ilgili sosyal güvenlik kurumunun esaslarına bağlı olarak sigortalı olacaklardır²⁸.

5510 sayılı SSGSSK sosyal güvenlik kurumlarını tek çatı altında toplamıştır. Bu anlamda yasal değişikliğe göre; 506 sayılı Kanun'a göre çalışan sigortalılar yani eski SSK'lular yeni düzenlemede 4/a, 1479 sayılı Kanun'a tabi olarak çalışan eski Bağ-Kur'lular 4/b, 5434 sayılı Kanun'a tabi olarak çalışan kamu görevlileri ise 4/c olarak adlandırılmıştır²⁹.

²² 01.06.2002 Tarih, 24775 nolu RG de yayımlanmıştır.

²³ GÜZEL; OKUR, CANIKLIOĞLU, (2009), s. 461.

²⁴ TUNCAY; EKMEKÇİ, (2009), s.334.

²⁵ TUNCAY; EKMEKÇİ, (2009), s.336.

²⁶ TUNCAY; EKMEKÇİ, (2009), s.337.

²⁷ GÜNAY, Cevdet İlhan, İş Ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Ankara 2008, s.464.

²⁸ SARAÇ, Coşkun, Son Tasarı Işığında 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Başlıca Yenilikleri, S.9, Mart 2008, s. 126.

²⁹ TEZEL Ali; KURT, Resul, Sosyal Güvenlik Reformu, İstanbul, 2008, s. 107.

5510 Sayılı SSGSSK m. 28'e göre; kadın sigortalının 58, erkek sigortalının 60 yaşını doldurması halinde ve en az 9000 gün prim ödemek kaydıyla yaşlılık aylığı bağlanabilecektir³⁰.

5510 sayılı SSGSSK m.28'de; 01.01.2048 tarihinde kadın ve erkek sigortalılar için yaşlılık aylığı alma yaşı 65 yaş olarak hedeflenmiştir³¹. Ancak bu tarihe kadar kadın ve erkek sigortalılar için kademeli olarak farklı yaşlar öngörülmüş olup sigortalılar primlerini tamamladıkları tarihteki yaşlar dikkate alınarak yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir³². Diğer bir anlatımla, 30.04.2008 tarihinden sonra işe giren 4/a'lılar 7200 günü tamamladıkları tarihe göre, 4/b'li ve 4/c li olanlar ise 9000 günü tamamladıkları tarihe göre aşağıda belirtilen yaşlarda emekli olacaktır³³. 4/a'lı sigortalılar için istenen 7200 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ile ilgili düzenleme 5754 sayılı Kanun³⁴ m.15 değişikliği ile getirilmiştir³⁵.

- * 01.01.2036- 31.12.2037 tarihleri arasında kadın için 59 erkek için 61,
- * 01.01.2038- 31.12.2039 tarihleri arasında kadın için 60, erkek için 62,
- * 01.01.2040- 31.12.2041 tarihleri arasında kadın için 61, erkek için 63,
- * 01.01.2042- 31.12.2043 tarihleri arasında kadın için 62, erkek için 64,
- * 01.01.2044- 31.12.2045 tarihleri arasında kadın için 63, erkek için 65,
- * 01.01.2046- 31.12.2047 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

* 01.01.2048 tarihinden itibaren ise kadın ve erkek sigortalılar 65 yaşında belirtilen prim ödeme gün sayılarını tamamlamaları halinde yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir³⁶. Ancak yapılan düzenleme ile 2036 ile 2048 yılları arasındaki emeklilik yaşındaki artıştan o yıllarda emekli olacakların değil, emeklilik için gerekli olan prim gün sayısını o yıllarda dolduran sigortalıların etkilenmesi kararlaştırılmıştır³⁷.

³⁰ GÜNAY, s. 464.

³¹ GÜZEL, OKUR, CANIKLIOĞLU, s. 446.

³² ÖZDEMİR, s.200.

³³ ASLANKÖYLÜ, s. 815.

³⁴ 08.05.2008 T, 26870 nolu RG'de yayımlanmıştır.

³⁵ ERTÜRK, Şükran, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun'dan sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış, Legal İSGHD, S.19, 2008, s. 1051.

³⁶ TUNCAY, EKMEKÇİ, s. 111.

³⁷ ERTÜRK, s. 1051.

3. KOLAYLAŞTIRILMIŞ YAŞLILIK AYLIĞINA HAK KAZANMA KOŞULLARI

İş hayatının zorluğu ve işsizlik oranının yüksek olduğu ülkemizde sigortalıların Kanunda belirtilen prim oranını tamamlayabilmeleri oldukça güçtür. Diğer yandan prim gün sayısını tamamlasalar dahi kademeli olarak belirtilen yaşlar, insan ömrünün emeklilik yaşı için belirlenecek süreden kısa olabileceği için sigortalıların yaşlılık aylığı almaya hak kazanabilmesi mümkün olmayabilecektir. Belirtilen sosyal gerçek nedeniyle Kanun yaşlılık aylığı için kolaylaştırılmış seçenek öngörmüştür³⁸. Kolaylaştırılmış seçenekler, yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları bakımından sigortalının işine ve sağlık durumuna göre yaş ve prim ödemeye ilişkin bazı özel koşulları ihtiva etmektedir³⁹. Yapılan düzenlemeleri 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 01.10.2008 tarihi öncesi ve sonrası olarak incelemek gerekmektedir. 1479 ve 2926 sayılı Kanunlarda yaşlılık aylığına hak kazanma bakımından kolaylaştırılmış seçenek düzenlenmediğinden yalnızca 506 sayılı Kanun çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır⁴⁰.

I- Maden İşyerlerinin Yer altı İşlerinde Çalışanlar

1- 01.10.2008 Tarihinden Önce İlk Kez Sigortalı Olanlar

01.10.2008 tarihinden önce maden işlerinin yer altı işlerinde çalışan sigortalılar için 3 farklı seçenek öngörülmüştür⁴¹.

5510 Sayılı Kanun geç. m. 9/5 hükmü gereğince; yaş koşulu aranmaksızın 20 yıl sigortalılık süresi bulunan ve 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olan sigortalı yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir

5510 Sayılı Kanun geç. m. 9/5 b hükmü gereğince; yaş koşulu aranmaksızın 5000 gün prim yatırmamış olan sigortalının 25 yıl sigortalılık süresi mevcutsa bu durumda 4000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olması halinde 8100 gün prim ödemiş sigortalılar gibi yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

³⁸ GÜZEL, OKUR, CANIKLIOĞLU, s.446.

³⁹ ASLANKÖYLÜ, s. 816.

⁴⁰ TUNCAY; EKMEKÇİ, (2009), s.341.

⁴¹ ERGİN, s.246.

5510 Sayılı Kanun geç. m. 9/5 c hükmü gereğince; 50 yaşını doldurmuş olmakla birlikte 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olan sigortalılar ise sigortalılık süresine bakılmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

Ancak şunu önemle belirtmek gerekir ki, sigortalının kolaylaştırılmış yaşlılık aylığını alma hakkından yararlanabilmesi için çalışanların sigortalılık süresinin tamamının maden işyerlerinin yer altı işlerinde geçmesi gerekmektedir⁴².

5510 Sayılı Kanun geç. m. 9/son'a göre; 01.10.2008 tarihinden önce maden işlerinin yer altı işlerinde çalışan çalışmaya başlayan sigortalıların yürürlük tarihinden önce veya sonra toplam 1800 gün çalışmasının bulunması durumunda bu çalışmalarının ¼'ü, toplam prim ödeme gün sayısına ilave edilecektir⁴³. Bunlar için malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi, sigortalının prime esas kazancının %23'ü olup bu oranın %9'u sigortalı hissesi, %14'ü işveren hissesidir.

Şu halde maden yer altı işlerinde geçirilen her yıl için 90 gün kazanılmış olacaktır⁴⁴. Düzenlemede yalnızca prim gün ödeme gün sayısından bahsedilmekte olup, sigortalılık süresinden bahsedilmediğinden sigortalılık süresine eklenmesi mümkün olmayacaktır⁴⁵.

2- 01.10.2008 Tarihinden Sonra İlk Kez Sigortalı Olanlar

5510 sayılı SSGSSK m. 28/6'ya göre; yeraltında sürekli veya nöbetleşe olarak en az 20 yıl çalışan sigortalının 55 yaşını doldurması halinde yaşlılık aylığına hak kazanması mümkün olacaktır⁴⁶. Ayrıca Kanunun yürürlüğünden sonra çalışmaya başlayan maden işçilerinde çalışan sigortalıya Kanunun geçici 9. maddesinin son fıkrasında belirtilen fiili hizmet zammı de uygulanacaktır⁴⁷. Düzenlemede prim ödeme gün sayısından bahsedilmemiştir. Kolaylaştırılmış seçenek yalnızca yaş ve sigortalılık süresi bakımından düzenleme getirmiş olup maden işlerinin yer altı işlerinde çalışan sigortalılarında 7200 gün prim yatırmış olması yaşlılık aylığına hak kazanılması bakımından gereklidir⁴⁸.

⁴² GÜZEL; OKUR; CANIKLIOĞLU, (2009), s. 469.

⁴³ UŞAN, s. 221.

⁴⁴ TUNCAY; EKMEKÇİ, (2009), s. 470.

⁴⁵ ASLANKÖYLÜ, s.817.

⁴⁶ KORKUSUZ, M. Refik; UĞUR, Suat, Sosyal Güvenlik Hukukuna Giriş, Ankara 2009, s. 283.

⁴⁷ UŞAN, M. Fatih, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Ankara 2009, s. 220.

⁴⁸ GÜZEL; OKUR; CANIKLIOĞLU, (2009), s. 468.

II- Malul ve Özürlüler

1- 01.10.2008 Tarihinden Önce Sigortalı Olanlar

Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce bu Kanunun 53 üncü maddesine göre malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalık veya arızası bulunan ve bu nedenle malullük aylığından yararlanamayan sigortalılar, yaşları ne olursa olsun en az 15 yıldan beri sigortalı olması ve en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması halinde yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir. Şu halde 18 yaşında sigortalılık süresi başlayan ve 11 tam yıl prim yatırmış olan bir sigortalı 15 yıl sigortalılık süresini doldurduğu 33 yaşında yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir⁴⁹.

2- 01.10.2008 Tarihinden Sonra İlk Kez Sigortalı Olanlar

5510 Sayılı Kanun malullük aylığından yararlanabilmek için gerekli olan koşulları sağlayamayan sigortalılar için kolaylaştırılmış seçenek öngörmüştür⁵⁰. Şöyle ki; 5510 sayılı Kanun m.25'e göre çalışma gücü kaybı %60'ın üzerinde olanlar malul olup bu durum Kurum Sağlık Kurulunca tespit edildiğinde diğer şartların da varlığı durumunda malullük aylığından yararlanabilmektedir. Ancak sigortalının çalışma gücünün %60'ını kaybettiği işe başlamadan önce veya sonra tespit edilmesi durumunda sigortalı bu duruma dayanarak malullük aylığından yararlanamayacaktır. Sigortalının çalışma gücü kaybının %60'ın altında olması durumunda malul sayılmayacaklarından malullük aylığından yararlanmaları da mümkün olmayacaktır.

Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başlamadan önce çalışma gücünü en az %60 oranında kaybeden sigortalının 5510 sayılı Kanunun 28/ 5' e göre; en az 15 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 3960 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması halinde yaşlılık aylığından yararlanması mümkün olabilecektir⁵¹.

Sigortalının çalışma gücü kaybının %60'ın altında olması ve Kurum Sağlık Kurulunca bu durumun tespiti halinde;

⁴⁹ GÜZEL; OKUR, CANIKLIOĞLU, (2009), s. 471.

⁵⁰ UŞAN, s. 344.

⁵¹ KARAKAŞ, İsa; HANÇER, Bekir, Sosyal Güvenlik Reformu, Ankara 2006, s. 74.

% 50 ilâ % 59 arasında olduğu anlaşılan sigortalıların en az 16 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4320 gün⁵²,

% 40 ilâ % 49 arasında olduğu anlaşılan sigortalıların en az 18 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4680 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirmiş olmaları durumunda herhangi bir yaş koşulu aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanılabilecektir⁵³.

Çalışma gücü kaybı oranı %50- %59 arasında bulunan 4/a'lı sigortalının sigortalılığın başladığı tarihe göre 5510 Sayılı Kanun geç m.6/7-d geçiş hükümleri öngörmüştür⁵⁴.

01.10.2008- 31.12.2008 tarihi arasında sigortalı sayılanlar için 3700 gün,

01.01.2009 tarihinden sonra sigortalı sayılanlar için her takvim yılı başında 3700 güne 100 gün eklenmek suretiyle 4320 günü geçmemek üzere malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primleri yatırılması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanılacaktır.

Çalışma gücü kaybı oranı %40- %49 arasında bulunan 4/a lı sigortalının sigortalılığın başladığı tarihe göre 5510 Sayılı Kanun geç m.6/7-e geçiş hükümleri öngörmüştür.

01.10.2008- 31.12.2008 tarihi arasında sigortalı sayılanlar için 4100 gün,

01.01.2009 tarihinden sonra sigortalı sayılanlar için her takvim yılı başında 4100 güne 100 gün eklenmek suretiyle 4680 günü geçmemek üzere malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primleri yatırılması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanılacaktır.

III- Sakatlık Nedeniyle Vergi İndiriminden Yararlanan Sigortalılar

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu m. 31/III'e göre çalışma gücünün en az %40'ını kaybetmek suretiyle sakatlık indiriminden yararlanan sigortalılar, en az 15 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi

⁵² ASLANKÖYLÜ, s.816.

⁵³ GÜNAY, s.467; KARAKAŞ, HANÇER, s.75.

⁵⁴ UŞAN, s.219.

ödemiş olması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir⁵⁵. Sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı 4958 sayılı Kanun⁵⁶ m.34 ile sakatlık derecelerine göre kademelendirilmiştir. 12 yıldan az sigortalılığı bulunan sigortalıların kademelendirilmeye ilişkin düzenlemeden etkilenmemeleri için 506 sayılı Kanun geç. m.87'de geçiş hükümleri düzenlenmiştir.

Sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlananların yaşlılık aylığına hak kazanmaları bakımından 5510 sayılı Kanunda kolaylaştırılmış koşullara yer verilmemiştir. Şu halde, Kolaylaştırılmış koşullar, 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olup Kanunun yürürlük tarihinden önce veya sonra sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlanmaya hak kazanmış sigortalılar hakkında uygulanacaktır⁵⁷. 506 sayılı Kanun geç. m.87'e göre;

506 sayılı Kanun m. 60 /C –b bendinde yapılan değişikliğin uygulanmasında; bu maddenin yürürlüğe girdiği 06.08.2003 tarihinde

a) 12 yıl ve daha fazla sigortalılık süresi bulunanlar hakkında sakatlık derecesi ne olursa olsun bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yürürlükte bulunan hükümler uygulanacaktır.

b) 9 yıldan fazla 12 yıldan az sigortalılık süresi bulunup II. derece sakatlığı olanlar 15 yıl 8 ay sigortalılık süresi ve 3680 gün,

9 yıldan fazla 12 yıldan az sigortalılık süresi bulunup III. derece sakatlığı olanlar 16 yıl sigortalılık süresi ve 3760 gün,

c) 6 yıldan fazla 9 yıldan az sigortalılık süresi bulunup II. derece sakatlığı olanlar 16 yıl 4 ay sigortalılık süresi ve 3760 gün,

6 yıldan fazla 9 yıldan az sigortalılık süresi bulunup III. derece sakatlığı olanlar 17 yıl sigortalılık süresi ve 3920 gün,

d) 3 yıldan fazla 6 yıldan az sigortalılık süresi bulunup II. derece sakatlığı olanlar 17 yıl sigortalılık süresi ve 3840 gün,

⁵⁵ ERGİN, s. 251.

⁵⁶ 06.08.2003 T, 25191 nolu RG' de yayımlanmıştır.

⁵⁷ TUNCAY, EKMEKÇİ, (2009), s. 343.

3 yıldan fazla 6 yıldan az sigortalılık süresi bulunup III. derece sakatlığı olanlar 18 yıl sigortalılık süresi ve 4080 gün,

e) 3 yıldan az sigortalılık süresi bulunup II. derece sakatlığı olanlar 17 yıl 8 ay sigortalılık süresi ve 3920 gün,

3 yıldan az sigortalılık süresi bulunup III. derece sakatlığı olanlar 19 yıl sigortalılık süresi ve 4240 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması halinde yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

IV- Erken Yaşlananlar

Erken yaşlananlar, biyolojik yönden yaşlılık aylığından yararlanmak için gerekli olan yaşı doldurmamış olmakla birlikte yaşı doldurmuş kadar yaşlanmış ve çalışma gücü düşmüş olanlardır⁵⁸. 5510 Sayılı Kanun m.28/7'e göre 55 yaşını dolduran⁵⁹ ve erken yaşlanmış olduğu Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalının yaş koşulu dışında kalan diğer şartları taşıması durumunda yani 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir⁶⁰.

V- Başkasının Bakımına Muhtaç Özürlü Çocuğu Bulunan Kadın Sigortalılar

Başkasının bakımına muhtaç özürlü çocuğu bulunan kadın sigortalı için 5510 sayılı Kanun m.28/8'de yaşlılık aylığına hak kazanma bakımından kolaylaştırılmış koşullar düzenlenmiştir⁶¹. 5754 Sayılı Kanun m.16 ile yapılan değişiklik sonucu Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği m.15'de belirtilen şartları taşıyan başkasının bakımına muhtaç özürlü çocuğu bulunan kadın sigortalıların 01.10.2008 tarihinden sonraki prim ödeme gün sayılarının ¼'ü prim ödeme gün sayısına eklenecek, ayrıca yaşlılık aylığına hak kazanma bakımından gerekli olan yaş şartından da bu süreler düşürülecektir⁶². Yeni düzenlemeden Kanunun yürürlük süresinden önce sigortalı olan kadınlar için 01.10.2008 tarihinden sonra yararlanma söz konusu olacaktır⁶³.

⁵⁸ TUNCAY, EKMEKÇİ, (2009), s. 345.

⁵⁹ 5754 Sayılı Kanun m.16'da yapılan değişiklikle 50 yaş, 55 yaşa yükseltilmiştir, ERTÜRK, s. 1052.

⁶⁰ BAŞTERZİ, s.163.

⁶¹ UŞAN, s.222.

⁶² ERTÜRK, s. 1051.

⁶³ GÜZEL, OKUR, CANIKLIOĞLU, (2009), s.476.

VI- Prim Ödeme Gün Sayısı Yetmeyenler

5510 Sayılı Kanun m.28/3'de prim ödeme gün sayısını doldurmamış olan sigortalılar için kolaylaştırılmış seçenek öngörülmüştür. Şöyle ki; sigortalıların 65 yaşını doldurmamak koşuluyla⁶⁴ Kanunda düzenlenen yaş hadlerine 3 yıl eklenmek suretiyle 5400 gün prim yatırmaları durumunda yaşlılık aylığına hak kazanmaları mümkün olabilecektir⁶⁵. Yapılan bu düzenleme 30.04.2008 tarihinden sonra sigortalı olanlar için getirilmiştir. 30.04.2008 tarihinden önce sigortalı olanların bu koşullar ile yaşlılık aylığına hak kazanması mümkün olmayacaktır.

Kanun geç m.6/7-b'de 4/a'lı sigortalılar bakımından prim ödeme gün sayısı yönünden daha fazla kolaylaştırılma yapılmıştır.

30.04.2008- 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı olan 4/a'lılar 5400 gün yerine 4600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi yatırmaları⁶⁶,

01.01.2009 tarihinden itibaren sigortalı olan 4/a'lıların ise her takvim yılı başında 4600 güne 100 gün eklenmek suretiyle ve 5400 günü geçmemek üzere belirlenecek olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primini yatırmış olmaları durumunda yaşlılık aylığına hak kazanmaları mümkün olabilecektir. Prim ödeme gün sayısı yetmeyenler için yapılan kolaylaştırılmış seçenekte Kanun, yalnızca prim ödeme gün sayısı ile yaş koşuluna dikkate etmiş ve sigortalılık süresini aramamıştır⁶⁷.

4. YAŞLILIK AYLIĞI İÇİN GEREKLİ OLAN BAŞVURU

5510 Sayılı SSGSSK yürürlüğe girmeden önce sigortalı olanlar ve Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra sigortalı olanlar ile özel koşulların uygulandığı sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için gerekli olan hükümler yukarıda da bahsettiğimiz gibi sigortalılar açısından farklılık göstermektedir⁶⁸. Yaşlılık aylığı bağlanması konusunda gerçekleşmesi gereken işlem ve eylemler ise her sigortalı açısından aynı olup aylığın bağlanması için sigortalının işten ayrılması ve Kuruma başvuru yapması gerekmektedir.

⁶⁴ Üst sınır olarak tespit edilen 65 yaşını doldurmamak koşulu 5754 Sayılı Kanun m. 16 ile Kanunumuza eklenmiştir, ERTÜRK, s. 1052.

⁶⁵ GÜNAY, s.467; SARAÇ, s.127.

⁶⁶ ERGİN, s.245.

⁶⁷ TUNCAY; EKMEKÇİ, (2009), s. 338.

⁶⁸ GÜZEL, OKUR, CANIKLIOĞLU, s.451.

I. Sigortalının Kuruma Yazılı Başvuru Yapması

Yaşlılık aylığının bağlanabilmesi için sigortalının Kuruma yazılı olarak müracaat etmesi gerekmektedir⁶⁹. Bu anlamda sigortalı, yaşlılık aylığına hak kazanabilme şartlarını yerine getirse dahi eğer Kuruma yaşlılık aylığı bağlanması için müracaat etmemişse yaşlılık aylığının bağlanması söz konusu olmayacaktır⁷⁰. Sigortalının Kuruma yapacağı yazılı başvuruda yaşlılık aylığı talebinde bulunduğunu açık ve anlaşılır biçimde yazması gerekmektedir⁷¹.

Sigortalının yaşlılık aylığı bağlanması için yapacağı yazılı başvurunun nasıl yapılması gerektiği ve başvuruda nelere dikkat etmesi gerektiği SSİY m.60'da düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre; sigortalının Kuruma tahsis talep dilekçesiyle başvurması gerekmekte olup tahsis talep dilekçesine sigortalının bir adet belgelik fotoğrafı ve 4/a'lı sigortalılardan ilgili döneme ait aylık prim ve hizmet belgesi henüz Kuruma verilmemiş olanlar için sigortalı işten ayrılış bildirgesi eklenmelidir. Diğer yandan 5510 Sayılı SSGSSK m.28'e göre çalışma gücünün %40 ile %59 arasında kaybedildiğini veya erken yaşlandığını gösteren sağlık raporunu tahsis talep dilekçesine eklemeyen sigortalılar, Kurumca yetkilendirilen sağlık kuruluşuna gönderilerek durumlarını tespit etmeye yönelik sağlık kurulu raporunu almak zorundadırlar⁷². SSİY m.60'da belirtilen esaslara şeklen tam olarak uygun olmayan, buna karşılık sigortalının yaşlılık aylığı bağlanması konusundaki iradesini açık bir şekilde ortaya koyduğu bir dilekçe geçerli bir tahsis talebi olarak değerlendirilmelidir⁷³. Zira, Kurum sigortalıdan eksik belgelerin tamamlanmasını isteyebileceğinden sigortalının yaşlılık aylığı bağlanması için yapmış olduğu yazılı başvuru tarihinden itibaren yaşlılık aylığı bağlanmalıdır⁷⁴. Ancak, sigortalının Kuruma başvuru tarihinde yaşlılık aylığı bağlanma koşulları oluşmamış, ileriki bir tarihte oluşmuşsa ilk başvuru tarihi geçersiz olup yeniden başvuru dilekçesi vermesi gerekecektir⁷⁵.

II. Sigortalının İşten Ayrılması

⁶⁹ Y.21.HD. 12.02.2004 T, 2003/10795 E, 2004/1045 K sayılı kararda da yaşlılık aylığının bağlanabilmesi için Kuruma yazılı olarak başvuru yapılmasının gerektiği belirtilmiştir, K.A.

⁷⁰ ASLANKÖYLÜ, s.817.

⁷¹ Y.10.HD. 30.12.2004 T, 2004/9451 E, 2004/12745 K. sayılı kararında sigortalının tahsis dilekçesinin aylık bağlama isteğini içermediği, sadece emekli olabileceği tarihi sormaya ilişkin olduğu, yazılı istek tarihini takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığının bağlanması gerektiği belirtilmiştir, Sinerji Hukuk Programı.

⁷² TEZEL; KURT, s.112.

⁷³ Y.10.HD, 01.07.2008 T, 2007/11287 E, 2008/9225 K, Çalışma Ve Toplum, 2008/4, s. 242.

⁷⁴ ERTAN, Emre, Yazılı Başvuru Koşulu Ve Sigortalı Lehine Yorum İlkesi, Karar İncelemesi, Çalışma Ve Toplum, 2008/4, s. 242.

⁷⁵ Y.10.HD. 15.11.2007 T, 2007/749 E, 2007/19170 K, ASLANKÖYLÜ, s.827.

5510 sayılı SSGSSK m.28'e göre sigortalının yaşlılık aylığı alabilmesi için işten ayrılması şarttır⁷⁶. İşten ayrılma eylemi 4/a, 4/b, 4/c'li sigortalılar için farklılık göstermektedir. Zira,

4/a'ya tabi sigortalının işten ayrılması, iş sözleşmesini sona erdirmesi demektir. Yaşlılık aylığı almak için işten ayrılan sigortalının kıdem tazminatı hakkı doğacaktır. Şöyle ki; 1475 Sayılı İşK. m.14'e göre; "...yaşlılık, ... aylığı yahut toptan ödeme almak amacıyla..." iş sözleşmesini sona erdiren sigortalının kıdem tazminatı hakkı doğacağı açıkça düzenlenmiştir. Ancak, sigortalının Kuruma yazılı olarak müracaatı sırasında yaşlılık aylığı almak için gereken yaş ve prim koşulunu yerine getirip getirmediğini sorması ve bu anlamda tüm şartların yerine gelmesi halinde işten ayrılması gerekecektir. Aksi halde sigortalı yaşlılık aylığı alamayacağı gibi kıdem tazminatı da alamayacaktır. Sigortalı kısmi süreli iş sözleşmesi ile birden fazla işverenlikte aynı anda çalışmaktaysa bu durumda farklı işverenliklerdeki mevcut iş sözleşmelerinin sona erdirilmesi gerekmektedir. Sigortalının Kuruma yazılı yapmış olduğu başvuru sırasında sigortalının işten ayrılmış olması gerekmemektedir. İşten ayrılma, ancak sigortalının yaşlılık aylığı almasına engel olup başvurmasına engel değildir⁷⁷. Kuruma yazılı başvuru yapılması ve işten ayrılması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığı ödenmeye başlayacaktır.

4/b'li sigortalının ise sigortalılığa esas faaliyetine son vermesi gerekmektedir. 5510 sayılı SSGSSK m.28/9'a göre; Sigortalının sigortalılığına esas faaliyetine son verip yazılı olarak Kuruma başvurması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi, ancak Kuruma yazılı olarak başvuru yaptığı tarih itibariyle genel sağlık sigortası primi dahil kendi sigortalılığı nedeniyle prim ve prime esas borcunun olmamasına bağlıdır⁷⁸. Aksi durumda sigortalı sigortalılığına esas faaliyetine son vermiş ve yazılı olarak Kuruma müracaat etmiş olsa da yaşlılık aylığı almaya başlayamayacaktır.

4/c'li sigortalıların ise istekleri üzerine yetkili makamdan emekliye sevk onayı aldıktan sonra ilişkilerini kesmeleri ve yazılı olarak Kuruma başvurmaları gerekmektedir⁷⁹.

⁷⁶ ASLANKÖYLÜ, s.817.

⁷⁷ Y.10.HD. 30.12.2004 T, 2004/9451 E, 2004/12130 K sayılı kararında sigortalının sigortalı olarak çalıştığı işten ayrıldığı tarihi takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanmasına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir, K.A; Y.10.HD. 03.02.2005 T, 2004/9955 E, 2005/656 K, K.A; 17.11.1983 T, 1983/3963 E, 1983/ 5828 K, ASLANKÖYLÜ, s.830.

⁷⁸ GÜNAY, s.468.

⁷⁹ KORKUSUZ; UĞUR, s. 283.

5510 sayılı SSGSSK yürürlüğe girmeden önce avukatlar ile noterlere yaşlılık aylığı bağlanması için işten ayrılma zorunluluğu yoktu. Çünkü topluluk sigortasına tabi çalışan sigortalıların işten ayrılma zorunluluğu Kanunda düzenlenmiş değildi. Kaldı ki, AvK ve NoK'nda özel bir hüküm bulunmamaktaydı. Bu yönde Yargıtay'ın vermiş olduğu birçok karar da mevcuttu. Ancak, 5510 sayılı SSGSSK yürürlüğe girmesinden sonra topluluk sigortası kavramı Kanundan çıkarılarak avukatlarla noterlerin de diğer serbest meslekle uğraşan sigortalılar gibi 4/b li olduğu düzenlenmiştir⁸⁰. Bu anlamda getirilen yeni düzenleme ile artık yaşlılık aylığı bağlanması için avukatlar ile noterlerin de işten ayrılması zorunluluğu bulunmaktadır.

SONUÇ

5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte iş sözleşmesiyle çalışanlar, bağımsız çalışanlar ve devlet memurları aynı çatı altında toplanmıştır. Yapılan yasal değişikliklerle birlikte sigortalıların ilk kez sigortalı olduğu tarihe göre 3 ayrı grup ortaya çıkmıştır. Gruplar, 08.09.1999 tarih öncesi sigortalı olanlar, 08.09.1999-30.04.2008 arası sigortalı olanlar ve 30.04.2008 tarihi sonrası sigortalı olanlardır. Söz konusu grupların yaşlılık aylığına hak kazanma bakımında düzenledikleri koşullar birbirinden farklıdır. 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olup da Kanunun yürürlük tarihinden sonra yaşlılık aylığı talebinde bulunmuşsa sigortalı, 506 sayılı Kanun geç.m.81 hükümlerine tabi olacaktır. 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanlar açısından yasal düzenleme kademeli geçiş hükümlerini içermektedir. 08.09.1999 tarihinden sonra; iş_sözleşmesine göre çalışmaya başlayan ve ilk kez 08.09.1999 tarihinden sonra sigortalı olan kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması ve en az 7000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm primi yatırmış olması, bağımsız çalışanların yönünden ilk kez sigortalı olan kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması ve en az 15 tam yıl prim ödemiş olması, devlet memuru olan sigortalıların 08.09.1999 tarihinden sonra sigortalı olması durumunda ise kadın için 58, erkek için 60 yaşını doldurmuş ve en az 25 tam yıl prim ödemiş olması durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir. 30.04.2008 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olanlar, 5510 sayılı SSGSSK'na tabi olacaktır. Yaşlılık aylığından yararlanmak için gerekli olan koşullar, 5510 sayılı Kanun m.28' de düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre; kadın sigortalının 58, erkek sigortalının 60 yaşını doldurması halinde ve en az 9000 gün prim, 4/a'lılar için 7200 gün prim ödemek koşuluyla yaşlılık aylığı bağlanabilecek olup 01.01.2048 tarihinde kadın ve erkek sigortalılar için yaşlılık aylığı alma yaşı 65 yaş olacaktır. Ancak bu tarihe kadar kadın ve erkek sigortalılar için kademeli olarak farklı yaşlar öngörülmüş olup sigortalılar primlerini tamamladıkları tarihteki yaşları dikkate alınarak yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir. Yaşlılık aylığı için gerekli olan koşulların oluşması durumunda sigortalının işten ayrılması ve Kuruma yazılı olarak başvurması gerekmektedir. Sigortalının Kuruma yapacağı yazılı başvuruda yaşlılık aylığı talebinde bulunduğunu açık ve anlaşılır biçimde yazması gerekmektedir.

⁸⁰ TEZEL, KURT, s.36.

KISALTMALAR CETVELİ

AvK	: Avukatlık Kanunu
E.	: Esas
geç.	: Geçici
HD.	: Hukuk Dairesi
İSGHD	: İş ve Sosyal Güvenlik Hukuk Dergisi
İşK.	: İş Kanunu
K.	: Karar
K.A.	: Kişisel Arşiv
m.	: Madde
NoK	: Noterlik Kanunu
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
SSİY	: Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği
SSGSSK	: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Y.	: Yargıtay

KAYNAKÇA

- ASLANKÖYLÜ,** Resul, Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Ankara 2009
- BAŞTERZİ,** Fatma, Yaşlılık Sigortası, TİSK, Ankara 2006.
- ÇENBERCİ,** Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1985
- ERGIN,** Hediye, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Geçici Hükümleri, Legal İSGHD, S.21, 2009.
- ERTAN,** Emre, Yaşlılık Aylığı Bağlanması İstemi, Yazılı Başvuru Koşulu Ve Sigortalı Lehine Yorum İlkesi, Karar İncelemesi, Çalışma Ve Toplum, 2008/4.
- ERTÜRK,** Şükran, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun'dan Sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış, Legal İSGHD, S.19, 2008.
- GÜNAY,** Cevdet İlhan, İş Ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Ankara 2008.
- GÜZEL,** Ali; OKUR, Ali Rıza; CANIKLIOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2008.

- GÜZEL,** Ali; OKUR, Ali Rıza; CANİKLİOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2009, (2009).
- KARAKAŞ,** İsa; HANÇER, Bekir, Sosyal Güvenlik Reformu, Ankara 2006.
- KORKUSUZ,** M. Refik; UĞUR, Suat, Sosyal Güvenlik Hukukuna Giriş, Ankara 2009.
- ÖZDEMİR,** Cumhur Sinan, Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu Getirdiği Yenilikler, Ankara 2006
- SARAÇ,** Coşkun, Son Tasarı Işığında 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Başlıca Yenilikleri, S.9, Mart 2008.
- TEZEL,** Ali; KURT, Resul, Sosyal Güvenlik Reformu, İstanbul 2009.
- TUNCAY,** Can; EKMEKÇİ, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukukunun Esasları, İstanbul 2008.
- TUNCAY,** Can; EKMEKÇİ, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukukunun Esasları, İstanbul 2009, (2009).
- UŞAN,** M. Fatih, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Ankara 2009.